

Munich Personal RePEc Archive

**Analysis of the Medium Term Program
Performance Applied in Turkey
According to the Balance of Payments
Estimates**

Aras, Osman Nuri and Erdoğan, Eren and Kök, Rukiye

2014

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/81905/>
MPRA Paper No. 81905, posted 16 Oct 2017 05:51 UTC

Türkiye’de Uygulanan Orta Vadeli Programın Ödemeler Dengesi Tahminleri Doğrultusunda Performansının Analizi

Özet

Uzun dönemi gerektiren yatırım harcamalarını da kapsayacak şekilde sosyal sorumluluklarını yerine getirmek isteyen ülkeler, klasik bir yıllık bütçe uygulaması yerine çok yıllık bütçeleme uygulamasına geçmişlerdir. Bu doğrultuda Türkiye’de çok yıllık bütçe uygulamasına 2006 yılında geçmiştir. Dünya Bankası kaynaklarında “Orta Vadeli Harcama Sistemi” olarak adlandırılan çok yıllık bütçeleme sistemi, Türkiye’de Orta Vadeli Program (OVP) çerçevesinde ele alınmaktadır. OVP’lerde makroekonomik hedefler arasında büyüme, istihdam, kamu maliyesi ve fiyatlar genel düzeyinin yanı sıra ödemeler dengesine bakan yönüyle de hedef yer almaktadır. Ödemeler dengesine bakan yönüyle hedefler doğrultusunda İhracat, İthalat, Dış Ticaret Dengesi, Cari İşlemler Dengesi/Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla, Dış Ticaret Hacmi/ Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla büyüklüklerine ilişkin üç yıllık ufukta tahminlerde bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de uygulanan OVP’nin ödemeler dengesi büyüklükleri özelinde tahmin ve hedeflerinde başarı performansı analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda OVP’nin tahminlerinin gerçekleşme düzeyinin, ödemeler bilançosu büyüklükleri özelinde AB ülkelerinin bir hayli gerisinde yer aldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çok Yıllık Bütçeleme Sistemi, Orta Vadeli Program, Makro Ekonomik Hedef ve Gerçekleşmeler, Ödemeler Dengesi Büyüklükleri.

Analysis of the Medium Term Program Performance Applied in Turkey According to the Balance of Payments Estimates

Abstract

Many developed and developing countries, who want to fulfill their social responsibilities covering investment spending that requires long-term, are passed to the multi-year budgeting practices instead of the classic one-year budget execution. In this respect, Turkey has passed multi-year budgeting implementation in 2006. Multi-year budgeting method, which is called “Medium Term Expenditure System” in the World Bank studies, is being implemented in the framework of the Medium Term Programme (MTP) in Turkey. Macro-economic objectives of MTP include the balance of payments targets as well as growth, employment, public finance and general level of prices. It is estimated in the three-year horizon about Exports, Imports, Trade Balance, Current Account Balance/GDP, and Foreign Trade Volume/GDP towards the balance of payments targets. In this study, the success performance in forecasting and targets of the MTP was analyzed according to the balance of payments targets. In this study, the following conclusion was reached: In Turkey, the level of achievement of the MTP’s estimates is behind a great deal of EU countries according to the size of the balance of payments.

Keywords: Medium Term Expenditure System, Medium Term Programme, Macro-Economic Goals and Realizations, the Size of the Balance of Payments.

Osman Nuri ARAS¹
Eren ERDOĞAN²
Rukiye KÖK³

¹ Doç. Dr., Fatih Üniversitesi, İİBF, Uluslararası Ticaret Bölümü. onaras@fatih.edu.tr

² Araş. Gör., Fatih Üniversitesi, İİBF, Uluslararası Ticaret Bölümü. erenedogan@fatih.edu.tr

³ Araş. Gör., Fatih Üniversitesi, İİBF, Uluslararası Ticaret Bölümü. rukiye.kok@fatih.edu.tr

Giriş

Devletin gelecek belirli bir döneme ait gelir ve giderlerinin karşılıklı olarak tahminine yer verip, söz konusu gelirlerin toplanması ve harcamaların yapılması konusunda yürütme organına yetki veren yasal düzenleme şeklinde tanımlanabilecek olan bütçe, iktisadi ve siyasi konjoktüre göre değişen bir hüviyete sahiptir. Devletin zorunlu harcamalar dışında başka harcamalarda bulunmadığı “klasik” anlayıştan, “sosyal devlet” anlayışına geçilmesiyle beraber, ekonomi içerisinde daha fazla yer alan, daha aktif ve sosyal sorumluluklara sahip bir devlet oluşmuştur. Bu durum ise basit ve kısıtlı bütçeler yerine, karmaşık ve kapsamlı bütçelerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Her ne kadar modern devletler, “sosyal devlet” anlayışına uygun hareket etmeye çalışsalar da, alışagelen bütçe prensipleri (örneğin; bütçenin yıllık olması prensibi), bu anlayışın gerektirdiği harcamaların yapılmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle bütçenin yıllık plan ölçüsünde oluşturulması, getirileri uzun dönemde oluşabilecek büyük yatırımların ve harcamaların yapılmasına engel olabilmektedir.

Günümüzde, bu ve bunun gibi engelleri aşarak, sosyal sorumluluklarını yerine getirmek isteyen birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke, çok yıllık bütçeleme tekniklerine geçerek ya da geçmek için çalışma başlatarak, kısıtlamalardan kurtulmaya çalışmaktadır. Bütçeleme anlayışında değişikliğe giden ülkelerden birisi olan Türkiye, bu geçiş için gerekli sayılabilecek şartların oluşumuyla, 10 Aralık 2003’de 1927 yılında yürürlüğe girmiş olan 1050 sayılı kanunun yerine 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nu TBMM’de kabul etmiş ve 1 Ocak 2006’dan itibaren uygulamaya başlamıştır.

Bütçenin yıllık olması ilkesi gereği her yıl yapılan bütçe kanunu, yeni kanun ile beraber modern ihtiyaçları karşılayacak ve Orta Vadeli Harcama anlayışına uygun olacak, bütçe yılı için yapılan hesap ve beklentilere ilaveten bütçe yılını takip eden sonraki iki yıl hakkında çeşitli tahminleri de içerecek bir şekilde genişletilmiştir. Yapılan tahminler, halen plan aşamasında olan ya da yeni planlanan harcamaların (yatırım veya tüketim) beklenen getirilerine dair tahminler yapılabilmesi, yani başka bir deyişle gelecek risklerden yatırımcı ve tüketiciyi haberdar ederek risk yönetimine izin verilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle

yapılan tahminlerin, popülist yaklaşımlardan uzak ve gerçek verilere dayanılarak, tamamen gerçekçi bir şekilde oluşturulması gerekmektedir.

Çalışmada, yeni bütçe sisteminin yukarıda belirtilen önemine istinaden, OVP’de açıklanan tahminlerin “ödemeler bilançosu verileri” özelinde ne kadar tutarlı olduğu üzerine durulmaktadır. Bu doğrultuda çok yıllık bütçeleminin ne olduğu ve kamu mali sistemine ne getirdiği konusu üzerinde durulacak, Türkiye’deki çok yıllık bütçeleme sistemi olan Orta Vadeli Program’ın (OVP) ödemeler bilançosu hedeflerine bakan yönü ile performansı diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

1. Klasik Bütçeden Çok Yıllı Bütçeleme Anlayışına Geçiş

Bütçe kavramı, her ne kadar ulusların vergi toplamak suretiyle elde ettikleri gelirleri milletin bekası için kullanmasını ifade etse de, kavramın içerdiği olgu, paranın icadından önce de var olmuştur (Webber ve Wildavsky, 1986). Ünlü iktisatçı Jean Baptiste Say’ın tanımına göre kısaca “devletin ihtiyaçları ve kaynaklarının eşlenmesi” olarak tanımlanabilecek bütçe kavramının, ilk zamanlarda sadece yıllık olarak, jandarma devlet sıfatını idame ettirebilecek kadar harcama yapılması ve gelir toplanması için başvurulmuş bir araç olduğu görülmektedir. Zaman içerisinde değişen bütçe kavramı; mali, siyasi, hukuki ve denetim işlemleri olarak sıralanabilecek dört klasik işlevinin yanı sıra modern işlevler de kazanmıştır. Ülkeler arasında olduğu kadar, ülke içinde artan gelir dağılımındaki bozukluğun da giderilmesi, ekonomide istikrarın sağlanması ve kaynak tahsisinde etkinliğin sağlanması gibi yeni işlevler de kazanan bütçe kavramı, bugün, siyasi ve ekonomik olarak hükümet icraatlarının en büyük göstergesi konumundadır. Yaşanan bu gelişmelere rağmen, bütçenin her yıl için hazırlanan bir uygulama oluşu değişmemiş, günümüzde de aynı şekilde sürmektedir.

Belirtmek gerekir ki, hem hükümet icraatlarının kontrolü hem de mali disiplinin sağlanması açısından büyük önem taşıyan “bütçenin yıllık olması” prensibi, zamanla, kontrol ve denetimi kolaylaştırma adına bütçeleminin temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmiştir (Sundelson, 1935:237). Fakat bütçelerin salt yıllık olarak sınırlandırılarak oluşturulması, her ne kadar bütçeleme prensiplerinin

temel öğelerinden biri olsa da, günümüzde, bu prensibin gerek sosyal devlet anlayışını karşılayamaması gerekse de mali disiplinsizliğe neden olmasından ötürü, klasik bütçeleme metotları birçok ülke tarafından terkedilmiş veya terkedilmektedir.

Modern devletin ihtiyaçları ve uygulamaları çerçevesinde geliştirilmiş bütçeleme sistemlerinden biri olan çok yıllık bütçeleme uygulaması, yeni siyasi ve ekonomik konjonktürün ve yıllık bütçeleme oluşturduğu zorlukları aşma çabasının bir sonucudur. Çok yıllık bütçeleme uygulaması, her ne kadar modern devlet anlayışının ihtiyaçlarından geliştirilmiş ve literatür çalışmalarında İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere' sine dayandırılıyor olsa da bilinenin aksine, İkinci Dünya Savaşı'ndan daha eski bir yöntemdir. Örneğin; Rene Stourm, 1862 yılında yayınlamış olduğu eserinde, kendi döneminde yapılmış bütçe tanımlarını inceleyip, bu dönemde bile çok yıllık bütçeler yapıldığını fark etmiş; buna dayanarak da kendi bütçe tanımında "yıllık" kavramına yer vermemeye karar vermiştir (Stourm vd., 1917:4).

Gerçekten de yıllık mantıkla hazırlanan klasik bütçeler, sanki her dönem birbirinden ayrıymış gibi düşünülüp hazırlandığından, plan, politika ve harcama ilişkilerinin takip ve koordinasyonunu engellemektedir. Bu kopukluk ise harcamaların etkinliğinin ölçülmesini zorlaştırıp, harcamaların belirli planlar çerçevesinde devam eden bir süreçmiş gibi algılanmasını önlemektedir. İşte bu nedenlerle mali disiplini artırmak, harcama kaynaklarını etkin bir şekilde tahsis etmek ve kamu kesiminin performansını artırmak için yapılan değişiklikler (merkezden yönetim tabanlı, kaynak dağılımı ve girdiye bakan klasik bütçeden, yerinden yönetim tabanlı, yetki ve sorumlulukların bölüştürüldüğü çıktı odaklı performans esaslı bütçelemeye geçiş) sırasında (ten Have vd., 2004:17) çok yıllık bütçeleme de temelini oluşturan 3 trend ön plana çıkmıştır (Boex, Martinez-Vazquez, Mc Nabb, 1999: 92):

a) Harcanacak fonların tahsisi, merkezi otoriteden alınarak harcama yapma yetkisi olan birimlere verilmiş, böylece harcama limitleri belirlenmiştir.

b) Sonuç odaklı, performans bütçe sistemine geçil-

miştir. Birinci trend ile ikinci trendin birleştirilmesi ile kaynak tahsisinde etkinliğin sağlanması hedeflenmiştir.

c) Birçok ülke bütçeleme sistemlerini, stratejik değişikliklerle çok yıllık bir yapıya dönüştürmüştür.

Yalın bir tanımlama ile devlet gelir ve giderlerinin çok yıllık bir dönem için belirlendiği bütçe sistemi olarak tanımlanabilecek çok yıllık bütçeleme, bütçenin yapıldığı cari yıldan sonraki birkaç yılın ödeneklerinin planlanması olmadığına dikkat etmek gerekir. Yıllık bütçeler ile orta vadeli hedeflerin ortak paydada buluştukları nokta denilebilecek çok yıllık bütçeleme, Dünya Bankası kaynaklarında "Orta Vadeli Harcama Sistemi (OVHS)" (Medium Term Expenditure Framework) olarak adlandırılmaktadır. Yıllık bütçe sürecinin, birden çok yılı içeren gelir-harcama tahminleri veya çok yıllık mali planlar olarak ele alındığı ve politika - plan - bütçe işbirliğinin sağlandığı bir bütçeleme türü olan çok yıllık bütçeleme (Mutluer, Öner ve Kesik, 2006:168), yıllık bütçelerin geleceğe dair öngörü eksikliğini giderdiği için tercih edilmektedir. Çok yıllık bir harcama planlaması olarak OVHS, hâlihazırda var olan hizmetlerin ve bunların dışında yeni politikaların bugün ve gelecekte neden olacağı ihtiyaçların ve bunlar için gereken kaynakların tahmininde etkili bir araç olduğu için politika yapıcılara kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca OVHS genel olarak yıllık bütçelerin geleceği öngörememe ve yaşanan değişimlere ayak uyduramamasından kaynaklanan eksiklerini de giderebilmektedir.

Bütçeleme süreci çok yıllık düşünüldüğünde, idareler gelecek perspektifli olarak hareket edeceğinden, gelecek sıkıntılar kontrol altına alınabilecek ve böylece harcamaların kontrolü ve kaynakların kullanımında etkinlik de sağlanabilecektir. Diğer bir deyişle, kaynak tahsisi süreci belirsizlikten kurtulmuş olacaktır (Kesik, 2010:30). Öte yandan, çok yıllık bütçeleme ile bütçe harcamalarının orta vadede izlenebilmesi de sağlandığından, çıktı tahminleri ve geleceğe ilişkin projeksiyonlar rahatça görülebilecek, harcama önceliklerinin yeniden gözden geçirilmesiyle, bütçe ödeneklerinin tahsisinde ve kullanımında etkinlik sağlanabilecektir (Schiavo-Campo ve Tommasi, 1999: 27-32).

Şekil-1: Çok Yıllı Bir Bütçelemenin İşleyişi

Cari Yıl	Birinci Yıl	İkinci Yıl	Üçüncü Yıl		
OVHS (x. yıl)	Bütçe Yılı	Bütçe Yılından Sonraki Birinci Yıl	Bütçe Yılından Sonraki İkinci Yıl	-	-
	Cari Yıl	Birinci Yıl	İkinci Yıl	Üçüncü Yıl	Dördüncü Yıl
(x+1. yıl)	Bütçe Yılı	Bütçe Yılından Sonraki Birinci Yıl	Bütçe Yılından Sonraki İkinci Yıl		-
	Cari Yıl	Birinci Yıl	İkinci Yıl	Üçüncü Yıl	
	(x+2. yıl)	Bütçe Yılı	Bütçe Yılından Sonraki Birinci Yıl	Bütçe Yılından Sonraki İkinci Yıl	

Çok yıllık bütçeleme süreci genelde gelecek yıl bütçesi ile takip eden iki yılın bütçesini kapsamaktadır. Şekil-1’de her yıl için hazırlanan bir OVHS ve bu OVHS’nin çalışma prensibi verilmiştir. Söz konusu şekle göre, hazırlanan her OVHS, cari yıl (hazırlanılan yılı) ve onu takip eden iki yılı kapsamaktadır. Buna göre x yılında hazırlanan OVHS, hazırlandığı yılı takip eden yılı bütçe yılı olarak ele alırken, bütçe yılını (x+1) takip eden iki yıl (x+2 ve x+3) için de harcama tahminleri ve gelir beklentileri ile beraber bir takım istatistikleri ihtiva etmektedir. Ertesi yıl yapılan OVHS, yani x+1 yılında yapılan OVHS ise x+2 yılını bütçe yılı kabul edip, takip eden x+3 ve x+4 yılları içinde tahminleri içerir. Örneğin, Türkiye için 2005 yılı içinde hazırlanan bir OVHS, 2006 yılını bütçe yılı olarak ele alıp buna yönelik harcama tahminleri ve gelir beklentilerini içerirken; takip eden 2007 ve 2008 yılları için de çeşitli tahminlerde bulunmaktadır. 2006 yılı içerisinde tekrardan hazırlanacak olan OVHS, 2007 yılını bütçe yılı kabul ederek, 2008 ve 2009 yılları içinde tahminlerde bulunacak, böylece 2006 yılında hazırlanmış olan OVHS’de yer alan 2007 ve 2008 yılı tahminleri güncellenecek ya da aynı şekilde dikkate alınacaktır.

OVHS’ne dayanan çok yıllık bütçeleme anlayışının özellikle 1980’lerden sonra devletin ekonomik faaliyetlerdeki rolünün değişmesine paralel olarak, kamu kaynaklarının kullanımında rasyonellik ve öngörülebilirliği ön plana çıkarmak amacıyla birçok ülkede uygulanmaya başlandığı görülmektedir (Yılmaz ve Biçer, 2010:35).

2. Avrupa Birliği’nde Çok Yıllı Bütçeleme

Çok yıllık bütçeleme sistemleri ya da bu çalışmadaki ifadesi ile OVP, ilk olarak İngiltere’nin yap-

mış olduğu uygulamalara dayandırılmaktadır. İngiltere’nin uygulamaları, bugünkü OVP’ler için temel kabul edilse de tek bir çeşit OVP uygulaması ya da sisteminden bahsetmek mümkün değildir. Nitekim ülkeler, hem uygulama yılı kapsamı açısından hem de uygulama şekilleri bakımından çok farklı OVP uygulamaları sürdürmektedir.

1960’lı yıllarda İngiltere’nin öncülüğünü yaptığı OVP uygulamaları, tarihi ve kültürel bağları düşünlüğünde zamanla diğer Commonwealth of Nations (İngiliz Milletler Topluluğu) ülkelerinde de uygulanmaya başlanmıştır. Bu nedenle Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada çok yıllık bütçeleme sistemini ilk uygulayan ülkelerden olmuştur. Zamanla birçok ülke bütçeleme anlayışını çok yıllık bir hale getirmeye başlasa da, OVP’ler açısından dönüm noktasının, Avrupa Birliği (AB)’nin mali bütünlüğü daha da sağlamlaştırmak üzere ortak bir bütçeleme anlayışına geçmesi olduğu kabul edilebilir. AB’ne üye olan ülkeler, gerekli mali şartları sağlayabilmek için hâlihazırda bu dönüşümü sağlamış ya da sağlamak üzere çalışmalara devam etmektedir. Bu ise hem çok yıllık bütçeleme anlayışının standart hale gelmesi, hem de uygulamalar sırasında fark edilen eksikliklerin giderilerek OVP’lerin geliştirilmesi anlamına gelmektedir.

AB ülkeleri imzaladıkları anlaşmalarla çok yıllık bütçeleme sistemi çerçevesinde bütçeleme anlayışlarına standart getirmeye çalışırken, her yıl “Stability and Convergence Programmes (İstikrar ve Yakınsama Programı)” açıklamaktadırlar. İlki 1998-1999 dönemi için oluşturulan “İstikrar ve Yakınsama Programları” 15 Avrupa ülkesini kapsayacak şekilde (Belçika, Danimarka, Almanya, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Portekiz, Finlandi-

ya, İsveç ve Birleşik Krallık) oluşturulmuş, ilerleyen dönemde katılan ülkelerle beraber bu sayı artmıştır. Söz konusu program aşağıdaki unsurları içermektedir (European Commission, 2009):

- 1) Orta Vadeli Hedefler (Planlar)
- 2) Ekonomik Kriterler (Büyüme, İstihdam, Enflasyon ve Diğer Önemli Ekonomik Değişkenler)
- 3) Ekonomik politikaların ölçülmesini sağlayan açıklama ve değerlendirme
- 4) Temel ekonomik kriterlerdeki değişmelerin bütçeye ve borç durumuna olan etkisinin analizi
- 5) Eğer varsa, OVP hedefleri doğrultusunda yapılması gereken düzenlemelerden sapma nedenleri
- 6) Çok yıllık bir süreci içeren bilgiler; örneğin, bir yıllık bütçe performansı, bütçe yılına ilişkin bilgiler ve gelecek 3 yıla ilişkin planları.

3. Türkiye’de Çok Yıllı Bütçeleme ve Orta Vadeli Program

Türkiye’nin 1990’lı yıllardan itibaren yaşamaya başladığı dışa açılım ve dönüşüm süreci, kamu harcamalarında artışı da beraberinde getirmiştir. Sosyal devlet anlayışının gelişimi, AB’ye uyum sürecinde yapılan reformlar, ekonomik krizler ve Dünya Bankası ile Uluslararası Para Fonu (IMF)’nin baskıları, var olan kanunları yürütülemez kılmıştır. Söz konusu nedenler kamu maliyesinde köklü bir reforma ihtiyaç doğurmuştur. 2001 yılında yaşanan krizin, 2003 yılından itibaren etkisini yitirmeye başlaması ve makroekonomik göstergelerde iyileşmeler yaşanması, (enflasyonun nispeten azaltılması, borçlanma faizinin düşmesi, ihracat ve büyümede görülen artışlar, bütçe açıklarında gözlemlenen aşağı yönlü hareketler), mali dönüşüm için gerekli şartların oluşmasına yardımcı olmuş ve bu tarihte beraber dönüşüm hamleleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

10 Aralık 2003’de, 1927 yılında yürürlüğe girmiş olan 1050 sayılı kanunun yerine TBMM’de kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, bu dönüşümün en belirgin kanıtıdır. 1 Ocak 2006’dan itibaren uygulanmaya başlanan kanun ile kalkınma planları ve programları ile kla-

sik bütçeler (yıllık bütçeler) arasında azalan iletişim (Aydemir, 2005:28) tekrardan kurulmak istenmiş; bu nedenden ötürü performans esaslı ve çok yıllık bir bütçeleme anlayışına geçilmiştir. 5018 sayılı Kanun ile beraber, stratejik planlama ve bütçeleme süreçleri birbirlerine entegre edilmiş, programlar ve planlar ile bütçe arasındaki azalan bağlılık yeniden güçlendirilmeye çalışılmıştır. Diğer yandan 5018 sayılı Kanunla kamu idaresinin gelir ve giderlerinin tümüne bütçede yer verilerek, bütçe dışı gelir ve giderlerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle Kanunun 7., 8. ve 9. maddelerinde kamu kaynağının etkin kullanımı için mali saydamlık, hesap verme sorumluluğu ve stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme, kamu kaynağının kullanımında genel esaslar olarak kabul edilmiştir.

IMF tarafından genel olarak OVHS olarak adlandırılan çok yıllık bütçeleme yöntemi, Türkiye’de Orta Vadeli Program (OVP) çerçevesinde ele alınmıştır. Ülkede sağlanan sosyo-ekonomik gelişmelerin daha sağlam zeminde sürdürülebilmesinin yanı sıra ekonomik güven ve istikrarın ve bu unsurların devamlılığının sağlanması için belirlenen ekonomik hedefleri, beklentileri, tedbirleri ve uygulamaları 3 yıllık bir projeksiyon çerçevesinde ele alan OVP, 2006 yılından 2011 yılına kadar Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanmıştır. 2011 yılından itibaren ise Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır.

OVP süreci Kalkınma Bakanlığı’nın, birbiri ile tutarlı makroekonomik politikalar, ilkeler, hedefler ve önceliklerin yanı sıra gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri kapsayacak biçimde hazırlayacağı OVP’nin, en geç Eylül ayının ilk haftasına kadar Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmesiyle başlamaktadır. Ayrıca Kalkınma Bakanlığı programın, programda belirtilmiş amaç ve öncelikler dikkate alınmış bir şekilde uygulanıp uygulanmadığının takip edilmesi, değerlendirilmesi ve Bakanlar Kurulu’na bilgi sunulmasından da sorumludur.

Üç yıllık hedef ufkuyla sahip bir maliye politikası programı olarak da tanımlanabilecek olan OVP, değişik alanlarda birbirleriyle tutarlı amaç, politika ve öncelikler seti sunmakta olup, makro politikaların yanı sıra, temel gelişme eksenlerini ve ana sektörleri de kapsamaktadır. Program dinamik bir yapıya sahip olup, her yıl, yıllık uygulamaların so-

nuçları ve hedeflerin belirlendiği tarihteki genel şartlardaki değişimler de dikkate alınarak güncellenmektedir.

3.1. OVP’nin Temel Hedefleri

Kamu ve özel kesim için öngörülebilirliği artıracak bir yol haritası niteliğinde olan OVP’lerin, son yıllarda sosyal ve ekonomik alanda sağlanan gelişmelerin daha sağlam bir zeminde sürdürülmesi suretiyle güven ve istikrara katkıda bulunması hedeflenmiştir. Belirlenmiş öncelikli hedefler esas alınarak, kamu politikalarını biçimlendirmek ve kaynak tahsisini, çizilen bu çerçevede şekillendirme adına hazırlanan OVP’lerin ilki, 2006-2008 dönemini kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan programların temel amacı ise programların giriş kısmında, “AB’ye üyelik yolunda, toplumun bütün kesimlerinin gözetildiği ve ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının hızlandırıldığı bir ortamda, insanımızın yaşam kalitesini yükseltmek” olarak belirtilmiştir. Bu amaca hizmet etmek üzere, ülkenin beşeri ve iktisadi kaynakları en verimli şekilde kullanılarak;

- İstikrarlı bir ortamda sürdürülebilir büyümenin sağlanması,
- Ekonomide rekabet gücünün artırılması,
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi,
- Sosyal içermenin güçlendirilmesi,
- Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması,
- Kamuda iyi yönetişimin yaygınlaştırılması,
- Fiziki alt yapının iyileştirilmesi

konularında ilerleme kaydedilmesi ve sürdürülen yapısal reformların tamamlanması öncelikli hedefler olarak belirlenmiştir. Öte yandan OVP, özellikle küresel belirsizliklere karşı, ülke ekonomisinde istikrarın sürdürülebilmesi veya belirsizlik ortamının etkilerinin indirgenerek muhtemel etkinin minimum düzeyde hissedilmesi bakımından da büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, OVP ile hem orta vadede ekonomiyi etkileyebilecek dış kaynaklı olumsuzluklar kontrol edilmekte hem de sürdürülebilir pozitif bir büyüme için ekonominin finan-

sal açıdan takip edeceği yol belirlenmektedir. Tüm makro politikaları bir araya getiren OVP, yerli ve yabancı yatırımcılar başta olmak üzere şirketler, hanehalkı ve yabancı kreditorler gibi her bir piyasa aktörüne, bütçe hedefleri ile uyumlu temel makro ekonomik hedeflerin neler olduğu hakkında da bir vizyon ortaya koyarak, aktörleri yönlendirip, bilgilendirmektedir.

3.2. OVP’nin Makro Ekonomik Hedefleri

OVP’nin öncelikli makroekonomik hedefleri (Bkz: OVP 2006-2008):

- Ekonomide sağlanan güven ve istikrarı artırarak devam ettirmek,
- Ekonomik büyümeyi yüksek ve sürdürülebilir kılmak,
- İstihdamı artırmak,
- Enflasyonu daha da aşağı çekerek gelişmiş ülkeler seviyesine indirmek,
- Kamu kesimi borçlanma gereğini program dönemi sonunda sıfırlamak,
- Kamu borcunun milli gelire oranındaki düşüş eğilimini devam ettirmektir.

Bu hedefler dikkate alındığında bir ülke ekonomisi için önem taşıyan büyüme, istihdam, fiyat istikrarı, bütçe dengesi gibi temel makroekonomik hedeflerin OVP’lerin öncelikli makroekonomik hedeflerini içerdiğini belirtmek gerekir. Ayrıca çeşitli yıllardaki OVP’ler incelendiğinde bu makroekonomik hedeflerin yanı sıra “ödemeler dengesine” ilişkin hedeflere de OVP’lerde yer verildiği görülmektedir.

3.3. OVP’nin Ödemeler Dengesi Hedefleri

Ödemeler dengesine bakan yönüyle OVP’nin temel hedefleri cari açık ve cari açığın yönetilebilirliği konusunda yoğunlaşmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse istikrarlı bir ekonomik büyümeyi gerçekleştirecek şekilde cari açığın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve cari açığın sağlam kaynaklarla finanse edilmesi yani cari açığın sağlam kaynaklarla yönetilebilirliği OVP’nin ödemeler dengesine bakan yönüyle temel hedefleridir. Bunun

için de istikrarlı bir ekonomik büyüme ile birlikte cari açığın azaltılması ve cari açığın finansmanının mümkün olduğunca doğrudan yatırımlar ile uzun vadeli ve düşük maliyetli kaynaklarla karşılanması hedeflenmektedir.

OVP'lerde Ödemeler dengesine bakan yönüyle hedefler doğrultusunda İhracat, İthalat, Dış Ticaret Dengesi, Cari İşlemler Dengesi/GSYİH ve Dış Ticaret Hacmi/GSYİH büyüklüklerine ilişkin üç yıllık tahminlerde bulunmaktadır. Yapılan tahminler doğrultusunda da çeşitli politikalar yürütülmektedir.

4. Metodoloji ve Veri Setleri

Bu çalışmanın uygulama alanı, Türkiye'de 2006 yılından itibaren uygulanmakta olan OVP'lerin ödemeler dengesine ilişkin büyüklüklere dair hedefleri, tahminleri ve bu büyüklüklerin gerçekleşme ve tahminden sapmalarının AB ülkelerinin aynı dönemdeki performansları ile karşılaştırılarak, OVP'nin başarısı üzerine çıkarımlar yapılmasıdır.

Çalışmada, Türkiye'nin 2006–2013 yılları arasındaki OVP tutarlılığı, dış ticaret verileri özelinde ve belirli Avrupa ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Analizde Türkiye dışında, AB'ye üye olan İngiltere, Almanya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İspanya, İrlanda, İtalya, Hollanda ve Avusturya olmak üzere toplamda 12 ülkeye yer verilmiştir. Çalışmada AB ülkelerine yer verilmesinin temel sebebi, Türkiye'nin hali hazırda AB üyeliği adaylığının var olması ve olası bir tam üyelik süreci ile beraber AB müktesebatının uygulamaya konulacak olmasıdır. Ayrıca verilerde süreklilik ve tutarlılık sağlanması amacıyla tüm AB üyeleri yerine sadece verileri eksiksiz olan yukarıdaki ülkelere yer verilmiştir. Çalışmada AB üyesi ülke olmakla birlikte bazı ülkelere yer verilmemesinde, söz konusu ülkelerin verileri farklı bir yöntemle açıklamaları ya da verileri nokta tahmin yerine genel tahminler şeklinde sunmaları ve veri sunumunda sahip oldukları devamsızlık etkili olmuştur. Her ne kadar Türkiye'de çok yıllık bütçeleme sistemine henüz 2006 yılında geçilmiş olsa da karşılaştırma yapılan ülkelere bazılarında söz konusu sistemin 1970'lerden itibaren uygulamaya başladığı ve 1990'ların sonlarında ise yaygınlaştığı görülmektedir. Yukarıda da yer verilen "İstikrar ve Yakınsama Programı" nı analizde yer veri-

len 11 AB üyesi ülkeden Danimarka ve Hollanda 1998 yılında, Almanya, Avusturya, Belçika, İngiltere, İrlanda, İspanya ve İtalya 1999 yılında ve son olarak Çek Cumhuriyeti ve Estonya da 2004 yılında uygulamaya başlamıştır. Ayrıca karşılaştırmalarda ülke verilerinin ortalamaları dikkate alınacağından, bir ülkenin diğer ülkenin sapmasını azaltabileceğini de öncelikle belirtmek gerekir.

Diğer taraftan AB ülkelerinin yayınladıkları OVP'lerde Dış Ticaret/GSYİH ve Cari Denge/GSYİH verilerini değerlendirmemeleri nedeniyle analizde iki aşama bulunmaktadır. Birinci aşamada; Türkiye'nin Avrupa ülkeleri ile ihracat, ithalat ve bunlara ait gelecek yıl tahminlerinin sapmaları karşılaştırılmaktadır. İkinci aşamada ise Türkiye'nin Dış Ticaret/GSYİH ve Cari Denge/GSYİH sapmaları kendi özelinde değerlendirilmektedir. AB'ye ait veriler 2012 yılına kadar yayınlanmış olduğundan, ithalat, ihracat ve bunların sapmalarına ilişkin seriler 2012 yılı ile sınırlandırılmış olup, Dış Ticaret/GSYİH ve Cari Denge/GSYİH serileri 2013 yılını da içerecek şekilde oluşturulmuştur.

Analizde AB ülkelerinin verilerinin ortalaması yerine, söz konusu ülkelerin tek tek yığılma alanları gösterilmiştir. Bu işlemin yapılmasındaki amaç, ortalama değerlerin dışındaki herhangi bir uç değer karşılaştırmanın sağlığına etkisini minimize etme ve başarısızlıklara da grafiklerde yer verme isteğidir. Ayrıca grafiklerde gösterilen Türkiye'nin 2006–2013 yılları arasında OVP tahminleri ve sapmaları bir tablo olarak Ek-1'de, Avrupa ülkelerinin OVP tahminlerinden sapmalar ise bir tablo olarak Ek-2'de verilmiştir.

4.1. Bütçe Yılı İçin İhracat ve İthalat Tahminlerinde Sapmalar

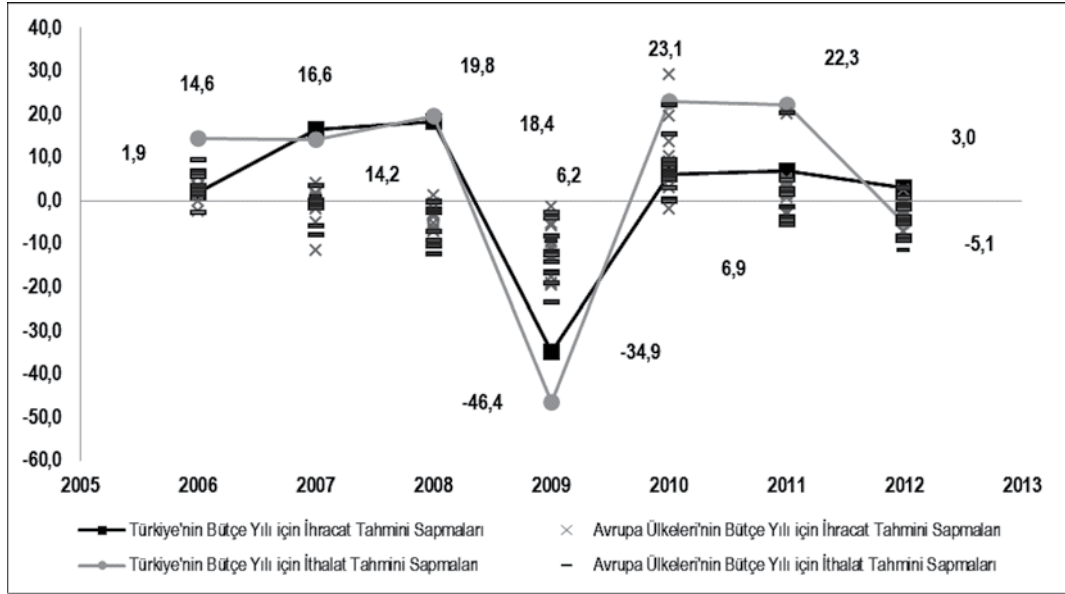
Grafik-1'de 2006–2012 yılları arasında seçilmiş bazı AB ülkeleri ve Türkiye'nin OVP çerçevesinde bütçe yılları için yapmış oldukları ihracat ve ithalat tutarlarının sapmaları gösterilmektedir. Grafik-1'de Türkiye'nin bütçe yılı için ihracat tutarı tahminlerindeki sapmalar siyah çizgi ile ithalat tutarı tahminlerindeki sapmalar ise gri çizgi ile gösterilmektedir. Yine AB ülkelerine ilişkin bütçe yılı ihracat tutar tahminlerindeki sapmalar çarpı işareti (x) ile gösterilirken, ithalat tutar tahminlerindeki sapmalar ise tire (-) işareti ile gösterilmiştir. Ül-

keler karşılaştırılırken arada oluşan farka değil, sıfıra (0) göre gösterilen performansa yani mutlak değere bakılmıştır. Örneğin; 2007’de bütçe yılından sapmalar ele alındığında Türkiye %14,2’lik bir sapma gösterirken seçilmiş ülkelerin sapmalarının ortalaması %-1,2 olarak gerçekleşmiştir. Seçilmiş ülkelerin sapmalar ortalamasının da 0’dan

aslında 1,2 puan fazla olduğu düşünülürse, gerçekte arada $|14,2| - |-1,2| = 13$ puanlık bir fark olduğu görülecektir. Bu nedenle ileride bahsedilecek yükseklik ya da düşüklük kavramlarının, karşılaştırma yapılan unsurlar arasındaki mutlak değer farkı olduğunun dikkate alınması gerekmektedir.

Grafik-1: Bütçe Yılı İçin İhracat ve İthalat Tahminlerinden Sapma Oranları

Grafik-1 ve Ek-1 detaylı bir şekilde incelendiğinde göze ilk çarpan noktalardan biri; ihracatta 2009 yılı, ithalatta da 2009 ve 2012 yılları hariç tahmin sapmalarının hep pozitif yönlü olduğudur. Grafik-1’de yer almasa da 2013 bütçe yılı sapması hem ihracat hem de ithalat için negatif gerçekleşmiş olsa da (sırasıyla %-3,9 ve %-0,5) genel olarak pozitif yönlü sapmaların yaşanması ise gerçekleşen rakamların çoğunlukla tahmin edilen miktarları geçtiği anlamına gelmektedir.

Grafik-1 ve Ek-1’e bakıldığında Türkiye’nin bütçe yılı için yapılan ihracat tahminlerinde en yüksek sapmanın %-34,9 ile 2009 yılında, en az sapmanın ise %1,9 ile 2006 yılında gerçekleştiği görülmektedir (diğer yıl sapmalar ve tutarları için bkz. Ek-1, yüzdeler için bkz. Ek-3). 2009 yılında gerçekleşen bu büyük sapmanın temel sebebi yaşanan küresel kriz olmakla beraber, karar alıcıların önceki yıllarda yaşanan yükseliş eğiliminin bu yılda da sürebileceğini öngörmüş olmaları da bu sapmada etkin rol oynamış olabilir. 2006, 2007 ve son olarak 2008 yılında ihracat rakamlarında yaşanan yükseliş trendi (sırasıyla 85,5 milyar dolar, 107,3 milyar dolar ve 132 milyar dolar olarak), 2009 yılı için yapılan tahminlerin de revize edilerek yüksek

tutulmasına sebep olmuştur. Zira 2007’de yapılan “2009 yılı ihracat tutarı tahmini” 120,4 milyar dolarken, 2008’de “2009 yılı ihracat tutarı tahmini” 124,2 milyar dolar ve son olarak da 2009’da “2009 yılı ihracat tutarı tahmini” 149,2 milyar dolara revize edilmiştir. Fakat küresel piyasalarda yaşanan kriz, hem iç piyasada üretimin daralmasına, hem de uluslararası pazarlarda yaşanan daralma ile beraber ihracat imkânlarının daralmasına sebep olmuş, böylelikle 2009 yılı ihracat tutarı 103,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Her ne kadar atıl kapasite oluşmasına sebebiyet verme ve geleceğe ışık tutma açısından yetersizlik anlamlarına gelse de, pozitif yönlü sapmaların, negatif yönlü sapmalara göre daha tercih edilir olduğu söylenebilir. Zira negatif yönlü sapmalar, olumsuz sinyaller oluşturarak piyasada belirsizliği ve kaygıyı artırma konusunda büyük rol oynamaktadır. Ancak Türkiye’nin durumunda olduğu gibi pozitif yönlü büyük sapmalar da piyasa ve özel sektör için yetersiz motivasyon oluşturulması, istatistik biliminden başarılı bir şekilde yararlanılmaması ve dış piyasalara doğru sinyaller gönderilememesi anlamlarına geldiği için başarısızlık olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle sapmalar

rın karşılaştırması yapılırken fazlalık veya azlığın iyilik veya kötülük olarak algılanmaması, yıllara göre ayrıntılı inceleme yapılması gerekmektedir.

İthalat rakamlarına bakıldığında, bütçe yılı tahminlerinden en büyük sapmanın %-46,4 ile 2009 yılında ve en düşük sapmanın %-5,1 ile 2012 yılında gerçekleştiği görülmektedir (diğer yıl sapmaları ve tutarlar için bkz. Ek-1, yüzdelere için bkz. Ek-2). 2009 yılı ithalat tutarı tahmininde yaşanan bu sapmanın en büyük sebebi, ihracat tahminlerinde olduğu gibi yine yaşanan küresel kriz olmuştur.

Diğer taraftan seçilmiş bazı AB ülkelerinin bütçe yılı ihracat ve ithalat tutarı tahminleri sapmaları ile Türkiye'nin tahmin sapmaları karşılaştırıldığında, Türkiye'nin yıllık tahmin sapmalarının Avrupa ortalamasından genel olarak fazla olduğu görülmektedir. 2006 yılında Türkiye, seçilmiş AB ülkeleri tahmin sapmaları ortalamasından 0,9 puan düşük bir sapma yaşarken, bu, Türkiye'nin tahminlerinde daha iyi bir isabet sağladığı anlamına gelmektedir. 2007 yılında Türkiye, %16,6'lık bir sapma yaşarken, seçilmiş AB ülkeleri ortalamaları %-0,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu ise Türkiye'nin beklediği rakamdan daha fazla ihracat yaptığı anlamına gelse de sapma rakamı yüksek olduğu için olumsuz olarak da nitelendirilebilir. 2008 yılı da 2007'ye benzerlik göstermiştir. Bu yılda Türkiye %18,4'lük bir sapma gösterirken, seçilmiş AB ülkeleri ortalaması %-3,9 düzeyinde kalmıştır. 2009 yılında Türkiye sapması %-34,9 olarak gerçekleşirken, seçilmiş ülkeler ortalaması %-11,2 düzeyinde kalmıştır. Aradaki 23,7 puanlık fazlalık Türkiye'nin beklediğinden çok daha az bir ihracat gerçekleştirdiği anlamına gelmektedir. 2010 yılında seçilmiş AB ülkelerinin ihracat tahmin sapmaları ortalaması %10 olarak gerçekleşirken, Türkiye ortalaması %6,2 düzeyinde olmuştur. 2011 yılında ise hem Türkiye'nin sapmasının hem de seçilmiş AB ülkelerinin ortalama sapmasının pozitif gerçekleştiği, fakat 0'a yakınlığı açısından %3 (Türkiye %6,9) ile seçilmiş AB ülkelerinin daha başarılı olduğu görülmektedir. 2012 yılında Türkiye'nin bütçe yılı ihracat tutarı tahmini sapması %3 olarak gerçekleşmiştir. Seçilmiş AB ülkeleri bütçe yılı ihracat tutarı tahmin sapmaları ortalamasının %-5,7 olduğu düşünüldüğünde, Avrupa'da beklenenden az ihracat yapıldığı ve bunun da piyasalar açısından olumsuz bir işaret olduğu söylenebilir. Bunun aksine hem Türkiye'nin beklenenden fazla bir ihracat gerçekleştirerek olumlu sinyaller verdi-

ği hem de daha isabetli bir tahmin yaptığı da söylenebilir.

Yıllara göre ithalat tutarı tahmini sapmalarına bakıldığında, Türkiye'nin ithalat tutarı tahmin tutarlılığında, ihracat tutarı tahmini tutarlılığına göre daha başarısız bir performans çizdiği görülmektedir (bkz. Ek-2). Örneğin; Türkiye bütçe yılı ithalat tutarı tahmini, 2006 yılında seçilmiş Avrupa Birliği ülkelerinin bütçe yılı için ithalat tutarı tahmininden 11,1 (AB %3,5) puan yüksek gerçekleşirken, 2007 yılında bu fark 13 puan, 2008'de ise 12,6 puan olarak gerçekleşmiştir. Bu iki yıl içinde Türkiye tahminleri pozitif yönlü sapma gösterirken, seçilmiş Avrupa Birliği ülkeleri ortalamaları negatif yönlü sapmalar gerçekleşmiştir. 2009 yılında bütçe yılı için yapılan Türkiye ithalat tutar tahmini sapması %-46,4 olarak gerçekleşerek rekor kırmıştır. Bu dönemde seçilmiş ülke ithalat tutar sapmaları ortalaması %-12,5 olarak gerçekleşmiştir. Hesaplamalarda gerçekleşen bu büyük sapmanın nedenleri, küresel krizle beraber dış piyasalarda yaşanan üretim daralması ile dış ülkelerin ihracat rakamlarının düşmesi ve Türkiye'nin yaşadığı küçülme (Türkiye ekonomisi 2009 yılında %4,7 oranında daralmıştır), yani iç pazardaki daralmadır. Diğer taraftan 2010 ve 2011 yıllarında Türkiye ithalat tutar tahmini sapmaları, 2006, 2007 ve 2008'de olduğu gibi tekrar pozitif yönlü sapma göstermiştir. Türkiye tahminleri, seçilmiş Avrupa Birliği ülkeleri sapmaları ortalamalarına göre 2010 yılında 15,3 puanlık bir fazla gösterirken, 2011 yılında ise bu fazlalık 21,1 puana çıkmıştır. 2012 yılında önceki yıllara göre nispeten başarılı bir tahmin gerçekleştiren Türkiye, yine de seçilmiş AB ülkeleri tahmin sapmaları ortalamasından 1,4 puanlık bir fazlalık göstermiştir.

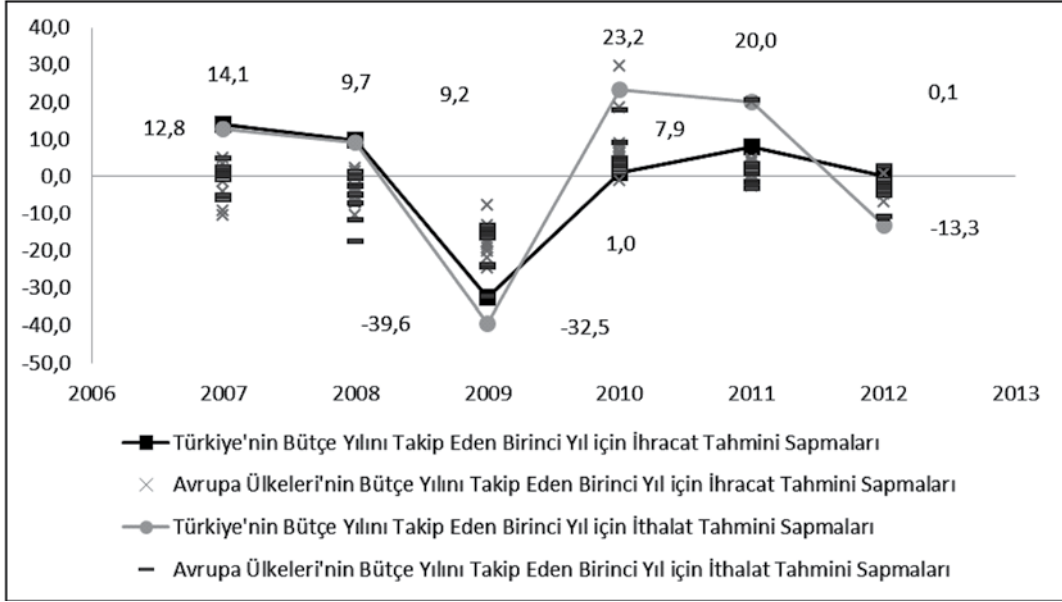
4.2. Bütçe Yılı Takip Eden Yıl İçin İhracat ve İthalat Tahminlerinde Sapmalar

Ülkelerin OVP bütçe yılını takip eden ilk yıl için yaptıkları tahminlerden sapmalara bakıldığında Türkiye'nin hem ihracatta hem de ithalatta, bütçe yılının tutar tahminlerinden sapmalarına göre daha başarılı bir performans sergilediği göze çarpmaktadır. Türkiye'nin verileri kendi içerisinde değerlendirildiğinde, ihracatta en yüksek sapmanın %-32,5 ile 2009 yılında, en düşük sapmanın ise %0,1 ile 2009 yılında; ithalatta en yüksek sapmanın ise %-39,6 ile 2009 yılında ve en düşük sapmanın da %9,2 ile 2008 yılında gerçekleştiği gö-

rılmektedir. Türkiye bütçe yılını takip eden birinci yıl tahminlerinde, bütçe yılı tahminlerine göre ihracatta, 2011 yılı hariç, 2007’de 2,5 puan, 2008’de 8,7 puan, 2009’da 2,4 puan, 2010’da 5,2 puan ve 2012’de 2,9 puan daha başarılı tahmin oranları tut-

turmuştur. İthalatta ise 2010 yılındaki 0,01 puanlık ve 2012 yılındaki 8,2’lik fazlalık dışında, 2007’de 1,4 puan, 2008’de 10,6 puan, 2009’da 6,8 puan ve 2011 yılında 2,3 puan daha başarılı tahminler gerçekleştirmiştir (bkz. Ek-2 ve Ek-3).

Grafik-2: Bütçe Yılını Takip Eden Birinci Yıl İçin İhracat ve İthalat Tahminlerinden Sapma Oranları

Bu olumlu rakamlara rağmen yine de Türkiye’nin, diğer ülkelere kıyasla başarılı tahminlerde bulunduğunu söylemek güçtür. Örneğin; yıllara göre bütçe yılını takip eden birinci yıl için ihracat tahmini sapmalarına bakıldığında, 2007’de Türkiye’nin tahminlerden %14,1’lik, seçilmiş AB ülkelerinin ise ortalama olarak %-1,1’lik bir sapma gerçekleştirdiği görülmektedir. 2008 yılında Türkiye %9,7’lik bir sapma gösterirken, seçilmiş ülkeler %-4,3’lük bir sapma göstermiştir. 2009 yılında seçilmiş ülkelerden 15,5 puan daha yüksek bir sapma gösteren Türkiye, 2010’da ise seçilmiş ülkelerden 7,7 puan daha düşük bir sapma gerçekleştirmiştir (Türkiye’nin 2009 yılı OVP’sinde 2010 yılı için yapılan ihracat tutarı tahmini %1’lik bir sapma göstermiştir). 2011’de seçilmiş ülke sapmaları ortalamasından 4,4 puan daha yüksek bir sapma gösteren Türkiye, 2012 yılında ise seçilmiş Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasından 2,9 puan daha düşük bir sapma göstermiştir (2011 yılı OVP’sinde 2012 yılı için yapılan tahmin sadece %0,1’lik sapma yaşamıştır).

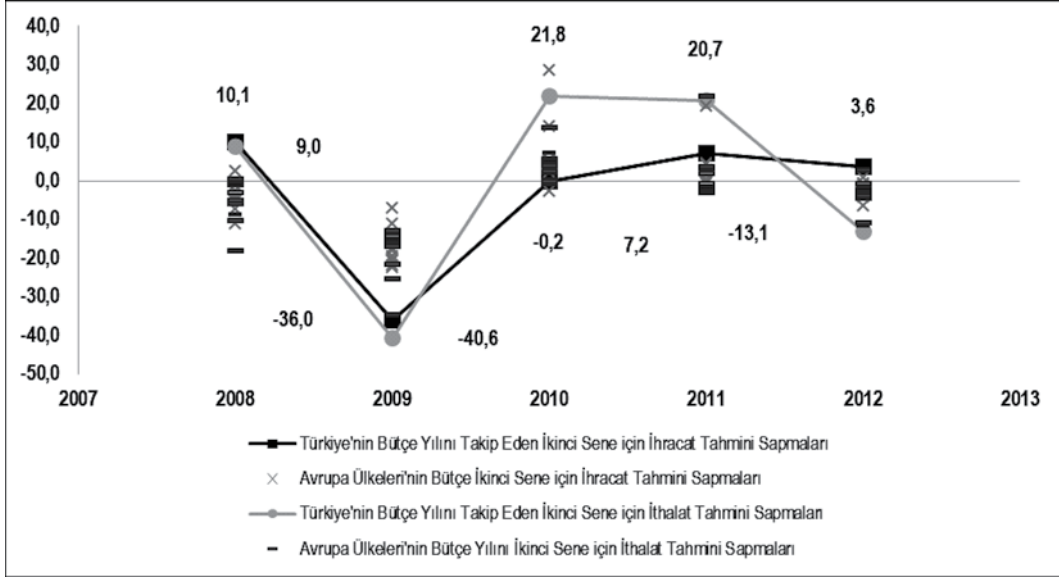
Bütçe yılını takip eden birinci yıl için yapılan ithalat tahminlerinin isabet oranına bakıldığında ise bütçe yılı için yapılan tahminlerde de görülen benzer bir sonuçla yani ihracat tahminlerine göre

daha isabetsiz ithalat tahminleri ile karşılaşmaktadır. Türkiye’nin bütçe yılını takip eden birinci yıl için ithalat tahmini sapması seçilmiş ülkelere göre (Türkiye’nin sapmaları parantez içerisinde verilmiştir.) 2007’de 13 puan (%14,2), 2008’de 3,9 puan (%9,2), 2009’da 21,1 puan (%-39,6), 2010’da 17 puan (23,2), 2011’de 18,3 puan (%20) ve 2012’de 9,4 puan (%-13,3) yüksek olarak gerçekleşmiştir.

4.3. Bütçe Yılını Takip Eden İkinci Yıl İçin İhracat ve İthalat Tahminlerinde Sapmalar

Grafik-3 ile Ek-2 ve Ek-3 incelendiğinde Türkiye açısından bütçe yılını takip eden ikinci yıl tahminlerinden sapmaların, bütçe yılı ve bütçe yılını takip eden birinci yıl tahminlerinden sapmalar ile benzerlik gösterdiği, yani ithalat tahminlerinin, ihracat tahminlerine göre daha tutarsız olduğu bir görünüm sergilediği görülmektedir. Türkiye’nin bütçe yılını takip eden ikinci yıl tahminlerinden en yüksek oranda saptığı yıl, ihracatta %-36, ithalatta ise %-40,6 ile 2009 yılı olmuştur. En düşük oranda sapmalar ise ihracatta %-0,2 ile 2010 yılında, ithalatta ise %9 ile 2008 yılında gerçekleşmiştir.

Grafik-3: Bütçe Yılına Takip Eden İkinci Yıl İçin İhracat ve İthalat Tahminlerinden Sapma Oranları

Ek-2 ve Ek-3'teki rakamlara göre Türkiye'nin bütçe yılını takip eden ikinci yıl için yapılan ihracat ve ithalat tutar tahminleri sapmaları, seçilmiş Avrupa ülkeleri ihracat ve ithalat tutarları sapmaları ortalamalarına göre de önceki karşılaştırmalarla benzer performans göstermektedir. Nitekim Türkiye'nin bütçe yılını takip eden ikinci yıl için ihracat tahmini sapmaları, seçilmiş AB ülkeleri ihracat tahmin sapmaları ortalamasından (Türkiye'nin sapmaları parantez içerisinde verilmiştir.) 2008 yılında 5,8 puan (%10,1), 2009 yılında 19,1 puan (%-36) yüksek, 2010 yılında 5,5 puan düşük (%-0,2), 2011 yılında 4,2 (%7,2) ve 2012 yılında 0,8 puan (%3,6) yüksek gerçekleşmiştir. Yine önceki tespitlerle benzerlik gösterecek şekilde, Türkiye'nin bütçe yılını takip eden ikinci yıl için ithalat sapmaları tüm yıllarda seçilmiş AB ülkeleri sapmalar ortalamasına göre daha yüksek gerçekleşmiştir. İthalat tahminleri, 2008 yılında 3,1 puan (%9), 2009'da 22 puan (%-40,6), 2010'da 17,8 puan (%21,8), 2011'de 19,3 puan (%20,7) ve 2012 yılında 9,2 puan (%-13,1) yüksek gerçekleşmiştir.

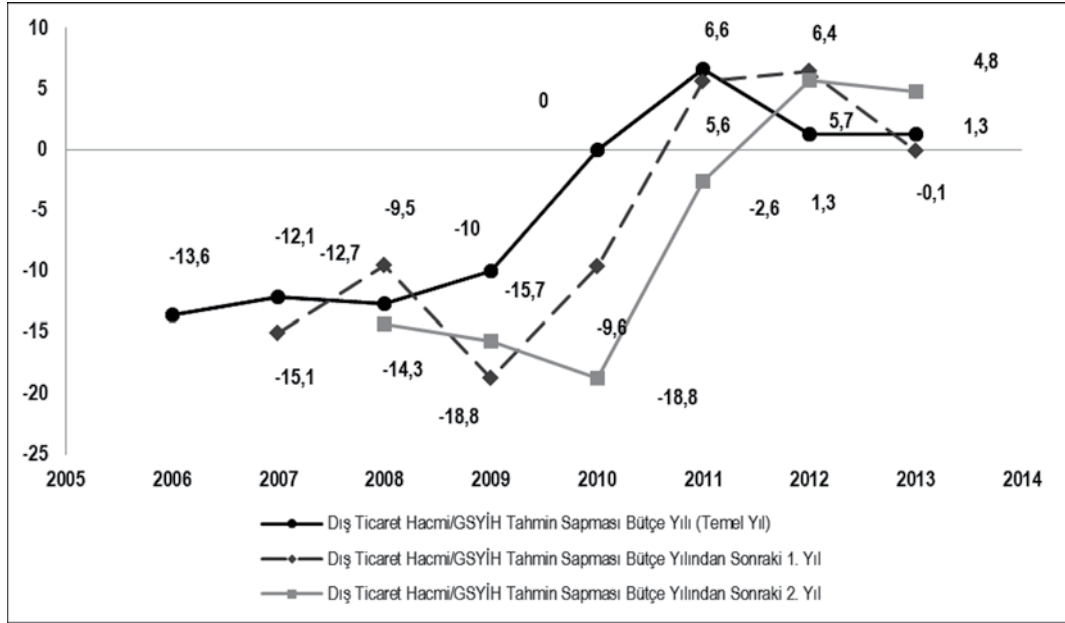
4.4. Dış Ticaret Hacmi/GSYİH Tahmin Sapmaları

AB üyesi ülkelerin tahminlerde bulunmadığı fa-

kat Türkiye'nin OVP tahminlerinde yer verdiği bir veri olarak Dış Ticaret Hacmi/GSYİH tahminlerinin sapmaları ilişkin bilgiler Grafik-4 ve Ek-1'de verilmiştir. Grafik-4 ve Ek-1'deki sapma miktarları puan olarak verilmiş olup, tahmin olarak verilen yüzdelik rakamdan kaç puan sapıldığı gösterilmiştir.

Grafik-4'e bakıldığında Türkiye'nin en düşük tahmin sapmasının 0 puanlık sapma ile bütçe yılı için yapılan 2010 yılı tahmininde, en yüksek sapmasının ise -18.8 puanlık sapmalarla bütçe yılını takip eden birinci yıl tahminlerinden 2009 yılı tahmininde ve bütçe yılını takip eden ikinci yıl tahminlerinden 2010 yılı tahmininde yaşandığı görülmektedir. Bu iki verinin de 2008 yılında açıklanan OVP programında yer aldığı düşünülürse, Türkiye'nin Dış Ticaret Hacmi/GSYİH tahminlerinde en başarısız olduğu senenin 2008 yılı olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik-4: Türkiye’nin Dış Ticaret Hacmi/GSYİH Tahminleri Sapmaları (Puan Olarak)

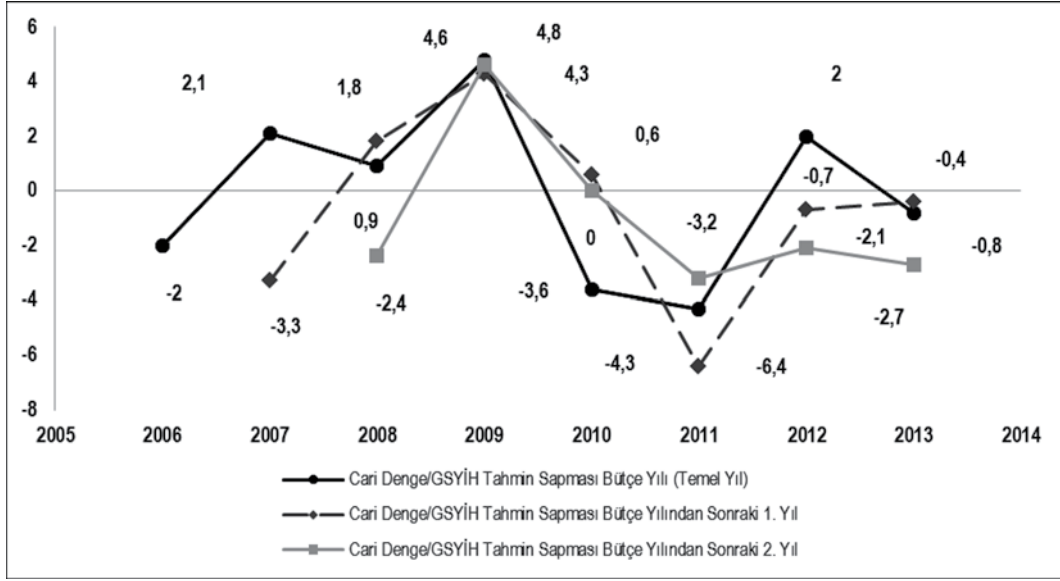
Diğer taraftan yine Grafik-4’e bakıldığında, Türkiye’nin Dış Ticaret Hacmi/GSYİH tahminlerindeki sapmalar açısından iki dönem yaşadığını belirtebiliriz. Bu iki dönem 2006 yılından 2009 yılına kadar olan birinci dönem ve 2009’dan sonraki ikinci dönem olarak ele alınabilir. 2009 öncesi dönem incelendiğinde, Türkiye’nin bu dönemki bütçe yılı tahminlerinin ortalama olarak -12,1 puan, bütçe yılını takip eden birinci yıl tahminlerinin ortalama olarak -14,5 puan ve bütçe yılını takip eden ikinci yıl tahminlerinin de ortalama olarak -15 puan saptığı görülmektedir. Özellikle 2009 yılında hazırlanan (yani 2010 yılını bütçe yılı kabul eden OVP’dir) OVP’nin tahminlerde gösterdiği iyileşme ile daha iyi bir tahmin tutarlılığı yakalayan Türkiye’nin bu trendi hala sürmektedir. Tahmin tutarlılığı daha iyi bir trende rağmen yine de 2009 yılı ve sonraki yıllarda hazırlanan OVP’lere bakıldığında, Türkiye’nin bütçe yılı tahminlerinin ortalama +3,4 puan, bütçe yılını takip eden birinci yıl için yapılan tahminlerin ortalama +4 puan ve bütçe yılını takip eden ikinci yıl için tahminlerin de ortalama +5,3 puan saptığı görülmektedir.

4.5. Cari Denge /GSYİH Tahmin Sapmaları

Türkiye’nin Cari Denge/GSYİH tahminlerinin

sapmalarını gösteren Grafik-5’e bakıldığında Dış Ticaret Hacmi/GSYİH tahminleri sapmalarını gösteren Grafik-4’e göre daha dalgalı ve farklı bir seyir izlendiği görülmektedir. Bundaki en temel neden ise Cari Dengenin, turizm gelir ve giderleri gibi başka faktörlere de bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Temel olarak cari dengenin, dış ticaret dengesinden fazla ya da az olabilirdiği cari dengenin hesaplanabilirliğini etkilemektedir. Bu durum dikkate alındığında Grafik-5’teki dalgalanmalar daha rahat anlaşılabilir hale gelmektedir. Fakat yine de belirtmek gerekir ki Grafik-5’e bakıldığında bütçe yılı için gerçekleştirilen tahminlerin tüm yıllarda pozitif veya negatif bir sapma gösterdiği görülmektedir. Bu durum, OVP’lerin genel olarak öngörülerde ya ticaret verileri tahmininde ya GSYİH tahmininde ya da iki değişkinin tahmininde de her yıl yanlışlar gerçekleştirilmesi demektir. Bu da piyasa aktörlerinin gelecek öngörülerinin zorlaşması ve riskin artması anlamı gelmektedir. Elbette cari dengenin Türkiye’nin yapısal bir sorunu olması, dolayısıyla anlık değişimlerden etkilenmesi; sapmanın yüksek düzeylerde olmasını kaçınılmaz kılan faktörler arasında yer almaktadır.

Grafik-5: Türkiye'nin Cari Denge/GSYİH Tahminleri Sapmaları (Puan Olarak)

Diğer taraftan Grafik-5'e bakıldığında en düşük tahmin sapmasının 0 puanlık sapma ile bütçe yılını takip eden ikinci yıl tahminlerinden 2010 yılında ve en yüksek tahmin sapmasının -6,4 puanlık sapma ile bütçe yılını takip eden birinci yıl tahminlerinden 2011 yılında yapılan tahminde gerçekleştiği görülmektedir. 2011 yılında hem bütçe yılı, hem de bütçe yılını takip eden birinci ve ikinci yıl sapmalarının yüksek puanlarla gerçekleşmiş olması ise temel olarak bu yıl içerisinde dış ticaret verilerinin bu yıl için belirlenmiş bütçe yılı ve bütçe yılını takip eden birinci yıl tahminlerinden fazla, bütçe yılını takip eden ikinci yıl için ise az gerçekleşmiş olması ile büyüme rakamlarının beklenen çok fazla gerçekleşmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Güven ve istikrar ortamında yüksek ve sürdürülebilir ekonomik büyüme, artan istihdam, gelişmiş ülke seviyelerine çekilen enflasyon, sıfırlanan kamu kesimi borçlanma gereği, düşük kamu borcu milli gelir oranı gibi makroekonomik hedeflere ulaşmak üzere 2006 yılından itibaren OVP adı altında Türkiye'de çok yıllık bütçeleme sistemine geçilmiştir. Program ülkede ekonomik güven ve istikrar ortamında sosyo-ekonomik gelişmelerin daha sağlam zeminde sürdürülebilmesi amacıyla üç yıllık ufukta hedefler, tahminler ve hedeflere ulaşmak üzere uygulanacak politikalar bütünden oluşmaktadır.

Makro ekonomik politikaları bir araya getirerek, yerli ve yabancı yatırımcılar, şirketler, hanehalkı gibi her bir ekonomik aktöre, bütçe hedefleri ile uyumlu temel makro ekonomik hedeflerin neler olduğu hakkında üç yıllık bir vizyon ortaya koyan, yönlendiren ve bilgi veren OVP'nin tahminlerinin gerçekleşme düzeyinin, ödemeler bilançosu büyüklükleri özelinde AB ülkelerinin bir hayli gerisinde yer aldığı görülmektedir. Hedef ve tahminlerin gerçekleşme düzeyinin AB üyelerinin bir hayli gerisinde kalması, isabet düzeyinin düşük olması AB ülkelerinin programları ile mukayese edildiğinde, OVP'nin ekonomik aktörler için daha az başarılı bir yol haritası olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Birçok varsayıma dayanan OVP'nin aynen gerçekleşmesi elbette çok zordur. Zira tahmin ve gerçekleştirmeler arasındaki farkın dikkat çekici oranda olmasına etki eden subjektif nedenlerin yanı sıra birçok objektif neden de vardır. Gerçekleşmelerin OVP'lerde ortaya konulan rakamlardan çok farklı olmasına en açık objektif neden olarak yaşanan son küresel ekonomik kriz örnek olarak gösterilebilir. En büyük ticaret ortağı olan AB'nin küresel krizi daha derinden yaşaması ve bu nedenle beklenen rakamlarda revizyona gitmesine rağmen, Türkiye'nin beklentilerde revizyona gitmemesi sapmaların AB'nin sapmalarından daha fazla olmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin OVP hedef ve tahminlerinin gerçekleşmelerle mukayese edildiğinde sapma oranının,

çalışmada karşılaştırılan AB üyesi ülkelerin sapmalarının bir hayli üzerinde olmasında, çok yıllık bütçeleme sisteminin söz konusu AB üyesi ülkelere bazılarında 1970’lerden itibaren uygulamaya başlanması ve 1990’ların sonlarına doğru yaygınlaşmasına karşın, Türkiye’de henüz 2006’da uygulamaya başlanmasının da etken olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Yani OVP’nin hazırlanması ve uygulanmasının doğru zeminde oluşması için Türkiye’nin zamana ve tecrübeye ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak beklentilerin ve beklentiler kadar beklentileri yönlendirmenin önem taşıdığı günümüz ekonomik ortamında AB ülkeleri ile mukayese edildiğinde, OVP’nin piyasa aktörleri için bir vizyon ortaya koyma, yol haritası olma ve beklentileri yönetme ve yönlendirme noktasından oldukça uzakta olması dikkat çekicidir. Aradaki farkın sadece iki ve üç yıl sonrası değil bir yıl sonrası tahminler ve gerçekleştirmelerde de dikkat çekici oranda olması OVP’nin fonksiyonelliğinin ve başarısının sorgulanmasını daha da gerekli hale getirmektedir.

Yine de piyasa aktörleri tarafından ülke yönetiminin ekonomik vizyonunu ortaya koyma açısından OVP’lerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Fakat başta birinci yıl olmak üzere nihai olarak üç yıllık ufukta tahminleri gerçekleştirmelere yaklaşıncı şekilde OVP sürecinin ve yapısının sorgulanması ve gerekli revizyonların yapılması da kaçınılmazdır. Nokta hedefin, yani tek bir oranın gerçekleştirilmesi gereken hedef olarak belirlenmesinin, özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanmasının, bu ülkelerin istikrarsız ekonomik gidişatları düşünüldüğünde ne kadar zor olduğu anlaşılabilir. Bu açıdan hem yurtiçi aktörleri olumsuz etkilememek hem de daha gerçekçi sonuçlarla beraber yurt dışı aktörleri ülkeye çekebilmek amacıyla OVP tahminlerinin bant aralığı şeklinde sunulması, en azından en iyi, en kötü ve normal senaryoların yaşanması durumunda oluşabileceklerin ayrı ayrı sunulması, OVP başarısı açısından kritik bir uygulama olacaktır.

Kaynakça

- AKTAN, Coşkun Can; (2011), “Kurumsal Maliye Politikası ve Mali Kurumlar”, Çimento İşveren Dergisi, Sayı:1, Cilt:25, Ocak 2011, ss.4-13.
- AYDEMİR, Birol; (2005), “Stratejik Yönetim ve Bütçe”, Türkiye Maliye Sempozyumu: Türkiye’de Yeniden Mali Yapılanma, Pamukkale, ss.24-32.
- BOEX, L. F. J., MARTINEZ-VAZQUEZ, J. and McNAB, R. M.; (2000), “Multi-Year Budgeting: A Review of International Prac-

tices and Lessons for Developing and Transitional Economies”, *Public Budgeting and Finance*, 20(2), pp.91-112.

ERGEN, Zuhar; (2007), “Orta Vadeli Harcama Sistemi Üzerine Kavramsal Bir Yaklaşım”, Ç.Ü. Sos-yal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, ss.301-314.

European Commission Economic and Financial Affairs, Stability and Convergence Programme http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/convergence/index_en.htm 10.05.2014.

KARA, Hakan ve TIRYAKI, S. Tolga; (2013), “Kredi İvmesi ve İktisadi Konjonktür”, *Ekonomi Not-ları*, T.C. Merkez Bankası, Sayı:2013-10.

KARAGÖL, Erdal Tanas; (2011), “Orta Vadeli Program (2012-2014)”, *SETA Perspektif*.

KARAGÖL, Erdal Tanas; (2012), “Orta Vadeli Program (2013-2015)”, *SETA Perspektif*, No:10.

KARAGÖL, Erdal Tanas; (2013), “Orta Vadeli Program (2014-2016) Değerlendirmesi”, *SETA Perspektif*, Sayı:22.

KESİK, Ahmet; (2010), “Türkiye’de Yeni Bütçeleme Süreci”, *Dış Denetim Dergisi*, Temmuz-Ağustos Sayısı, ss.27-36.

MUTLUER, M. Kamil, ÖNER, Erdoğan ve KESİK Ahmet; (2005), *Bütçe Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Orta Vadeli Programlar (2006 ve sonrası)

ÖZEL, Saruhan; (2011), “Orta Vadeli Plan’dan Ne Anlıyoruz?”, *Zaman Gazetesi*, 19 Ekim 2011.

SCHIAVO-CAMPO S. and TOMASSI D.; (1999), *Managing Government Expenditure*, Asian Development Bank, Manila.

STOURM, Rene; (1917); *The Budget*, D. Appleton for the Institute for Government Research, New York. (A translation from the 7th ed. of *Le Budget (Cours de finances)*, Paris, 1913; Thaddeus Pla-zinski, tr., Walter Flavius McCaleb, ed.)

SUNDELSON, J. W.; (1935), “Budgetary Principles”, *Political Science Quarterly*, 50(2), pp.236-63.

HAVE, A., PHILIPSEN, F., ROTHMANN, I., and ZEVENBERGEN, J; (2004), *Budgetary Re-forms in Transition Countries: The Role of Capacity Building*, National Academy for Finance and Economy, Rotterdam.

UYGUR, Ercan; (2001), *Krizden Krize Türkiye; 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri, Tartışma Metni, 2001/1*, Türkiye Ekonomi Kurumu.

WEBBER, C.and WILDAVSKY, A.B.; (1986), *A History of Taxation and Expenditure in the Western World*, Simon and Schuster., New York.

YERELİ, Ahmet Burçin; (2013), “Orta Vadeli Mali Plan (2014–2016) ve 2014 Mali Yılı Bütçesi Hedefleri Üzerine Genel Tespitler”, *İşveren Dergisi*, Cilt:51, Sayı:6, ss.38-41.

YILMAZ, H. Hakan, BİÇER, Mustafa; (2010), *Türkiye’de Mali Reformlar Sonrası Değişen Politika Oluşturma, Planlama, Bütçeleme Süreci ve Orta Vadeli Harcama Sisteminin Uygulanabilirliği*, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 25 (287), ss.33-64.

“Orta Vadeli Program Tahmini İş Dünyasına Yol Gösteremedi”, *Dünya Gazetesi*, 30 Ekim 2012.

EK – 1: Türkiye'nin 2006–2013 Yılları Arası Orta Vadeli Program İhracat, İthalat, Cari Denge/GSYİH ve Dış Tic. Hacmi/GSYİH Performansları

	2006				2007				2008				2009				2010				2011				2012				2013			
	X	M	C	D	X	M	C	D	X	M	C	D	X	M	C	D	X	M	C	D	X	M	C	D	X	M	C	D	X	M	C	D
2006	84,1	122,6	-4	56,7	93,7	133,7	-3,5	57,9	105,8	146,8	-3,1	59,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2007	-	-	-	-	93,1	150,3	-7,9	54,9	105,5	164,7	-7,3	55	120,4	181,8	-6,6	55,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2008	-	-	-	-	-	-	-	-	112,3	168,4	-6,4	58,2	124,2	184,1	-6,3	58,5	137,5	202,2	-6,2	59,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2009	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	149,2	234,6	-6,8	49,7	163,4	254,4	-6,8	50,3	181,7	277,6	-6,5	51	-	-	-	-	-	-	-	-
2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	107,5	153	-2,8	40,6	118,8	168	-3,3	42,8	130	187	-3,9	43,9	-	-	-	-	-
2011	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	127	199,5	-5,4	41,8	143,5	222,5	-5,3	43,2	160	245	-5,2	44,4	
2012	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	148,5	248,7	-8	48,3	165,7	272,5	-7,5	49,3	
2013	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	158	253	-7,1	47,9	
Gerçekleşen Rakamlar	85,5	139,6	-6	43,1	107,3	170,1	-5,8	42,8	132	202	-5,5	45,5	103,1	140,9	-2	39,7	113,9	185,5	-6,2	40,7	134,9	240,8	-9,7	48,4	152,5	236,5	-6	49,6	151,8	251,7	-7,9	49,2
Sapma 2006	1,6	12,2	-2	-13,6	12,7	21,4	-3,3	-15,1	19,8	27,3	-2,4	-14,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sapma 2007	-	-	-	-	13,2	11,6	2,1	-12,1	20,1	18,5	1,8	-9,5	-16,8	-29	4,6	-15,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sapma 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	14,9	16,6	0,9	-12,7	-20,5	-30,7	4,3	-18,8	-20,7	-9	0	-18,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sapma 2009	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-44,7	-66,5	4,8	-10	-43,5	-37,1	0,6	-9,6	-34,7	-15,3	-3,2	-2,6	-	-	-	-	-	-	-	
Sapma 2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,6	17,5	-3,6	0	11,9	30,2	-6,4	5,6	14,8	20,9	-2,1	5,7	-	-	-	-	
Sapma 2011	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,9	17,2	-4,3	6,6	5,9	5,9	-0,7	6,4	-5,1	2,7	-2,7	4,8	
Sapma 2012	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,6	-5,2	2	1,3	-8,4	-7,6	-0,4	-0,1	
Sapma 2013	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-3,9	-0,5	-0,8	1,3

Kaynak: T.C Ekonomi Bakanlığı Web Sayfası

X: İhracat, M: İthalat, C: Cari Denge/GSYİH, D: Dış Ticaret Hacmi/GSYİH'i ifade etmektedir. İhracat ve ithalat milyar dolar olarak verilirken, Cari Denge/GSYİH ve Dış Ticaret Hacmi/GSYİH yüzdelik sayı şeklinde verilmiştir.

Not: Tabloda sütunlarda yıllar verilmiş olup, satırlarda o yılda yapılan paketler, bu paketlerden revizeler ve bu paketlerden sapmalara yer verilmiştir. Söz gelimi satırlardan 2007 yılı ile sütunlardan 2008 seçildiğinde bu 2007 yılında açıklanan paketin 2008 yılına ait tahminlerine ulaşılmaktadır. Satır olarak Sapma 2007 seçilip sütun olarak tekrar 2008 seçildiğinde ise bu 2007 açıklanan paketin 2008 yılı tahminlerinin gerçekten sapma oranlarına yer verilmektedir.

EK-2: Türkiye ve Avrupa Ülkelerinin 2006–2012 Yılları Arası OVP İthalat Performansları

	TR	İN	AL	BE	ÇE	DA	ES	İS	İR	İT	HO	AV
2006 Tahmin	5,0	4,5	5,5	5,4	8,8	4,9	11,9	5,8	4,5	2,7	6,5	3,9
2006 Gerçekleşen	19,5	11,5	11,2	2,7	15,2	14,4	15,5	8,3	6,3	4,3	8,1	5,6
2006 Sapma	14,6	7,0	5,7	-2,7	6,4	9,5	3,6	2,5	1,8	1,6	1,6	1,7
2007 (2006 Tahmini)	9,1	4,8	5,3	5,5	8,9	2,3	9,5	5,5	5,2	3,6	4,5	5,1
2007 (2007 Tahmini)	7,7	-1,7	5,3	5,0	10,2	3,8	12,1	7,9	5,9	3,5	6,5	7,7
2007 Gerçekleşen	21,8	-1,5	5,0	4,6	13,8	2,8	4,2	6,2	0	4,4	5,7	7,5
2007 Sapma 2006'dan	12,8	-6,3	-0,3	-0,9	4,9	0,5	-5,3	0,7	-5,2	0,8	1,2	2,4
2007 Sapma 2007'den	14,2	0,2	-0,3	-0,4	3,6	-1,0	-7,9	-1,7	-5,9	0,9	-0,8	-0,2
2008 (2006 Tahmini)	9,8	4,8	4,8	5,9	9,8	3,1	9,5	5,5	3,7	4,3	4,8	5,2
2008 (2007 Tahmini)	9,6	4,5	4,8	5,6	9,6	1,9	8,7	6,8	4,3	3,4	6,0	6,6
2008 (2008 Tahmini)	-1,0	2,1	6,8	4,8	13,9	3,5	3,5	5,5	4,5	2,5	6,0	6,5
2008 Gerçekleşen	18,8	-0,5	4,3	3,0	4,7	3,3	-8,7	-4,9	4,1	-4,5	3,7	-0,7
2008 Sapma 2006'dan	9,0	-5,3	-0,5	-2,9	-5,1	0,2	-18,2	-10,4	0,4	-8,8	-1,1	-5,9
2008 Sapma 2007'den	9,2	-5,0	-0,5	-2,6	-4,9	1,4	-17,4	-11,7	-0,2	-7,9	-2,3	-7,3
2008 Sapma 2008'den	19,8	-2,6	-2,5	-1,8	-9,2	-0,2	-12,2	-10,4	-0,4	-7,0	-2,3	-7,2
2009 (2007 Tahmini)	10,4	4,3	4,8	5,7	9,7	1,7	8,3	6,7	3,9	3,5	6,0	6,0
2009 (2008 Tahmini)	9,3	4,0	5,5	5,6	12,4	2,2	5,9	5,2	4,3	3,1	5,5	5,7
2009 (2009 Tahmini)	16,1	-9,3	-5,0	5,6	7,1	-0,1	-2,8	-4,6	-1,0	-4,3	2,5	5,7
2009 Gerçekleşen	-30,2	-11,9	-8,9	-10,9	-11,9	-12,5	-26,2	-18,7	-9,0	-13,7	-9,3	-10,9
2009 Sapma 2007'den	-40,6	-16,2	-13,7	-16,6	-21,6	-14,2	-34,5	-25,4	-12,9	-17,2	-15,3	-16,9
2009 Sapma 2008'den	-39,6	-15,9	-14,4	-16,5	-24,3	-14,7	-32,1	-23,9	-13,3	-16,8	-14,8	-16,6
2009 Sapma 2009'dan	-46,4	-2,7	-3,9	-16,5	-19,0	-12,4	-23,4	-14,1	-8,0	-9,4	-11,8	-16,6
2010 (2008 Tahmini)	9,8	4,3	5,5	5,6	12,4	3,3	7,3	5,5	4,1	3,3	5,5	5,4
2010 (2009 Tahmini)	8,4	-0,5	4,0	5,6	8,8	1,5	3,2	0,4	2,2	1,6	5,5	5,4
2010 (2010 Tahmini)	8,6	5,6	4,5	1,4	2,4	3,7	-1,3	0,4	-2,8	1,8	3,5	0,6
2010 Gerçekleşen	31,7	8,6	4,9	7,8	18,0	3,5	21,0	5,4	6,6	10,5	10,5	9,2
2010 Sapma 2008'den	21,8	4,4	-0,6	2,2	5,6	0,2	13,7	-0,1	2,5	7,2	5,0	3,8
2010 Sapma 2009'dan	23,2	9,1	0,9	2,2	9,2	2,0	17,8	5,0	4,4	8,9	5,0	3,8
2010 Sapma 2010'dan	23,1	3,0	0,4	6,4	15,6	-0,2	22,3	5,0	9,4	8,7	7,0	8,6
2011 (2008 Tahmini)	9,1	2,5	4,0	5,6	9,7	3,6	5,0	3	2,3	3,4	5,5	3,5
2011 (2009 Tahmini)	9,8	2,1	4,5	4,3	6,1	4,1	6,5	3	2,6	3,0	5,0	3,5
2011 (2010 Tahmini)	7,5	5,0	2,5	3,3	6,1	4,1	6,5	3,7	4,7	4,5	5,0	4,3
2011 Gerçekleşen	29,8	0,5	7,4	5,0	7,5	5,6	27,0	-0,1	-0,7	0,4	3,6	7,0
2011 Sapma 2009'den	20,7	-2,0	3,4	-0,6	-2,2	2,0	22,0	-3,1	-3,0	-3,0	-1,9	3,5
2011 Sapma 2010'dan	20,0	-1,6	2,9	0,7	1,4	1,5	20,5	-3,1	-3,3	-2,6	-1,4	3,5
2011 Sapma 2011'den	22,3	-4,5	4,9	1,7	1,4	1,5	20,5	-3,8	-5,4	-4,1	-1,4	2,7
2012 (2009 Tahmini)	11,3	2,7	4,5	4,5	4,9	5,8	6,4	5,8	2,9	4,0	5,0	4,8
2012 (2010 Tahmini)	11,5	2,9	2,5	4,4	4,9	5,8	6,4	5,8	4,1	3,9	5,0	5,9
2012 (2011 Tahmini)	3,3	1,4	1,1	4,3	10,1	4,5	6,0	4,1	4,1	3,9	3,8	6,0
2012 Gerçekleşen	-1,8	2,0	1,8	0	1,9	2,5	9,1	-5	0,3	-7,7	2,8	0,8
2012 Sapma 2010'dan	-13,1	-0,7	-2,7	-4,5	-3,0	-3,3	2,7	-10,8	-2,6	-11,7	-2,2	-4,0
2012 Sapma 2011'den	-13,3	-0,9	-0,7	-4,4	-3,0	-3,3	2,7	-10,8	-3,8	-11,6	-2,2	-5,1
2012 Sapma 2012'den	-5,1	0,6	0,7	-4,3	-8,2	-2,0	3,1	-9,1	-3,8	-11,6	-1,0	-5,2

TR: Türkiye

İN: İngiltere

AL: Almanya

BE: Belçika

ÇE: Çek Cum.

DA: Danimarka

ES: Estonya

İS: İspanya

İR: İrlanda

İT: İtalya

HO: Hollanda

AV: Avusturya

EK-3: Türkiye ve Avrupa Ülkelerinin 2006–2012 Yılları Arası OVP İhracat Performansları

	TR	İN	AL	BE	ÇE	DA	ES	İS	İR	İT	HO	AV
2006 Tahmin	14,4	5,3	6,5	5,1	10,2	4,6	13,3	2,6	4,0	2,8	5,8	3,9
2006 Gerçekleşen	16,3	11,3	12,5	2,6	15,9	10,1	13,3	5,1	5,7	5,3	7,0	5,6
2006 Sapma	1,9	6,0	6,0	-2,5	5,7	5,5	0,0	2,5	1,7	2,5	1,3	1,7
2007 (2006 Tahmini)	11,4	5,0	6,0	5,6	9,8	1,8	10,5	3,3	4,3	3,3	5,8	5,1
2007 (2007 Tahmini)	8,9	-2,3	6,0	4,9	10,6	3,4	11,4	6,1	4,9	4,2	6,3	7,7
2007 Gerçekleşen	25,5	-4,3	7,5	4,0	14,6	2,2	0	4,9	0	5,0	6,5	7,5
2007 Sapma 2006'dan	14,1	-9,3	1,5	-1,6	4,8	0,4	-10,5	1,6	-4,3	1,7	0,8	2,4
2007 Sapma 2007'den	16,6	-2,0	1,5	-0,9	4,0	-1,2	-11,4	-1,2	-4,9	0,8	0,3	-0,2
2008 (2006 Tahmini)	12,9	5,0	5,8	5,7	10,0	3,8	10,4	3,8	4,3	3,7	5,5	5,2
2008 (2007 Tahmini)	13,3	5,0	5,8	5,6	10,3	1,2	9,9	5,6	4,6	3,5	6,0	6,6
2008 (2008 Tahmini)	4,7	3,4	6,3	4,5	13,2	3,0	2,5	5,4	5,6	2,8	6,5	6,5
2008 Gerçekleşen	23,0	0	2,9	1,6	6,0	2,4	-0,7	-1,0	6,8	-3,7	2,7	-0,7
2008 Sapma 2006'dan	10,1	-5,0	-2,9	-4,1	-4,0	-1,4	-11,1	-4,8	2,5	-7,4	-2,8	-5,9
2008 Sapma 2007'den	9,7	-5,0	-2,9	-4,0	-4,3	1,2	-10,6	-6,6	2,2	-7,2	-3,3	-7,3
2008 Sapma 2008'den	18,4	-3,4	-3,4	-2,9	-7,2	-0,6	-3,2	-6,4	1,2	-6,5	-3,8	-7,2
2009 (2007 Tahmini)	14,1	4,8	5,8	5,6	10,4	1,3	9,8	5,8	4,5	3,4	6,0	6,0
2009 (2008 Tahmini)	10,6	5,3	5,5	5,6	12,9	3,5	7,7	5,4	5,2	3,5	5,8	5,7
2009 (2009 Tahmini)	13,0	-8,8	-8,9	5,6	7,1	-0,1	0	0,3	2,5	-5,0	2,8	5,7
2009 Gerçekleşen	-21,9	-10,1	-14,7	12,0	-11,9	-9,7	-10,8	-12,4	-2,7	-18,4	-8,8	-10,9
2009 Sapma 2007'den	-36,0	-14,9	-20,5	-17,6	-22,3	-11,0	-20,6	-18,2	-7,2	-21,8	-14,8	-16,9
2009 Sapma 2008'den	-32,5	-15,4	-20,2	-17,6	-24,8	-13,2	-18,5	-17,8	-7,9	-21,9	-14,5	-16,6
2009 Sapma 2009'dan	-34,9	-1,4	-5,8	-17,6	-19,0	-9,6	-10,8	-12,7	-5,2	-13,4	-11,5	-16,6
2010 (2008 Tahmini)	10,7	5,3	5,5	5,6	13,5	3,6	7,7	5,7	5,0	3,8	5,8	5,4
2010 (2009 Tahmini)	9,5	1,0	4,0	5,6	9,3	2,3	3,1	3,6	3,4	1,3	5,8	5,4
2010 (2010 Tahmini)	4,3	4,3	4,5	1,2	4,4	2,8	2,0	3,6	0,4	2,3	4,8	0,6
2010 Gerçekleşen	10,5	7,4	2,7	10,1	18,0	32,0	21,7	10,3	9,4	9,1	10,8	9,2
2010 Sapma 2008'den	-0,2	2,2	-2,8	4,5	4,5	28,4	14,0	4,6	4,4	5,3	5,1	3,8
2010 Sapma 2009'dan	1,0	6,4	-1,3	4,5	8,7	29,7	18,6	6,7	6,0	7,8	5,1	3,8
2010 Sapma 2010'dan	6,2	3,1	-1,8	8,9	13,6	29,2	19,7	6,7	9,0	6,8	6,1	8,6
2011 (2008 Tahmini)	11,2	5,0	4,0	5,6	10,7	4,4	5,7	4,6	3,7	3,5	5,8	3,5
2011 (2009 Tahmini)	10,5	5,5	4,5	4,5	6,4	3,7	4,8	4,6	3,4	4,0	6,5	3,5
2011 (2010 Tahmini)	11,5	7,9	3,0	3,6	6,4	3,7	4,8	5,2	6,8	4,8	6,5	4,3
2011 Gerçekleşen	18,4	4,6	8,2	5,0	11,0	6,5	24,9	9,0	4,1	5,6	3,8	7,0
2011 Sapma 2009'den	7,2	-0,4	4,2	-0,6	0,3	2,1	19,2	4,4	0,4	2,1	-2,0	3,5
2011 Sapma 2010'dan	7,9	-0,9	3,7	0,5	4,6	2,8	20,1	4,4	0,7	1,6	-2,7	3,5
2011 Sapma 2011'den	6,9	-3,3	5,2	1,4	4,6	2,8	20,1	3,8	-2,7	0,8	-2,7	2,7
2012 (2009 Tahmini)	9,4	6,3	4,5	4,8	6,5	4,7	5,1	6,9	4,0	4,3	6,0	4,8
2012 (2010 Tahmini)	13,0	6,5	3,0	4,7	6,5	4,7	5,1	6,9	5,7	4,3	6,0	5,9
2012 (2011 Tahmini)	10,1	2,9	1,1	4,4	10,8	3,9	5,5	7,9	5,7	4,3	4,0	6,0
2012 Gerçekleşen	13,0	-0,3	3,7	0,6	3,8	0,9	5,7	3,1	2,9	2,3	3,1	0,8
2012 Sapma 2010'dan	3,6	-6,6	-0,8	-4,2	-2,7	-3,8	0,6	-3,8	-1,1	-2,0	-2,9	-4,0
2012 Sapma 2011'den	0,1	-6,8	0,7	-4,1	-2,7	-3,8	0,6	-3,8	-2,8	-2,0	-2,9	-5,1
2012 Sapma 2012'den	3,0	-3,2	2,6	-3,8	-7,0	-3,0	0,2	-4,8	-2,8	-2,0	-0,9	-5,2

TR: Türkiye
İN: İngiltere
AL: Almanya
BE: Belçika
ÇE: Çek Cum.
DA: Danimarka
ES: Estonya
İS: İspanya
İR: İrlanda
İT: İtalya
HO: Hollanda
AV: Avusturya

